

Pluralist Epistemology: A Yeshivat Yale Adventure

Source Sheet by Alex Ozar

Nedarim 25b:1

MISHNA: What are examples of vows that are unintentional vows? If I ate or if I drank, and then he remembers that he ate or drank. This loaf is *konam* for me if I will eat or if I will drink, and he then forgets and eats or drinks. Also, one who said: Benefiting from me is *konam* for my wife because she stole my purse or she hit my son, and then it became known that she had not hit him or it became known that she had not stolen.

נדריים כ"ה ב:א'

מִתְנִי נְדָרֵי שְׁגָגוֹת — "אִם
אֲכַלְתִּי וְאִם שָׁתִיתִי", וְנִזְכַּר
שָׁאֵכַל וְשָׁתָה. "שָׁאֲנִי אוֹכֵל
וְשָׁאֲנִי שׁוֹתָה", וְשָׁכַח וְאֲכַל
וְשָׁתָה. אָמַר: "קוֹנָם אֶשְׁתִּי
נֶהְיִית לִי שְׁגָנְבָה אֶת כִּיסִי,
וְשֶׁהִכְתָּה אֶת בְּנִי", וְנוֹדַע שְׁלֹא
הִכְתּוּ, וְנוֹדַע שְׁלֹא גָנְבָה.

Nedarim 25b:3

GEMARA: The Sages taught: Just as vows that are unintentional are dissolved, so too, oaths that are unintentional are dissolved. What are the circumstances of unintentional oaths? For example, as in the incident of Rav Kahana and Rav Asi. This one said: I take an oath that Rav said like this. And that one said: I take an oath that

נדריים כ"ה ב:ג'

גָּמִי תִנָּא: כְּשֵׁם שְׁנְדָרֵי שְׁגָגוֹת
מוֹתְרִין, כִּדְ שְׁבוּעוֹת שְׁגָגוֹת
מוֹתְרוֹת. הֵיכִי דְמִי שְׁבוּעוֹת
שְׁגָגוֹת? כְּגוֹן רַב כְּהֵנָּא וְרַב אֲסִי,
הֵדִין אָמַר: שְׁבוּעָתָא דְהֵכִי אָמַר
רַב, וְהֵדִין אָמַר: שְׁבוּעָתָא דְהֵכִי
אָמַר רַב. דְּכָל חַד וְחַד אֲדַעְתָּא
דְּנִפְשִׁיה שְׁפִיר קָמִישְׁתַּבַּע.

Rav said like this. As each one took an oath properly in his own mind.

Shevuot 26a:17-18

The Master says: The phrase “a man...with an oath” serves to exclude a victim of circumstances beyond his control. The Gemara asks: What are such circumstances? It is as in the case of Rav Kahana and Rav Asi, when they were taking leave of Rav, one swore that Rav said this, and one swore that Rav said that. When they came before Rav, he said in accordance with one of them. The other one replied: "Did I swear falsely? He said to him: "Your heart coerced you.

In sources 5-7, try to spell out what's underlying the dispute between Rambam, Raavad, and Abarbanel. What do you think of the arguments in play? Who's right?

Mishneh Torah, Repentance 3:7

Five individuals are described as *Minim*:

- a) one who says there is no God nor ruler of the world;
- b) one who accepts the concept of a ruler, but maintains that there are two or more;
- c) one who accepts that there is one Master [of the world], but maintains

שבועות כ"ו א:י"ז-י"ח

אמר מר האדם בשבועה פרט
לאנוס היכי דמ כדרב כהנא ורב
אסי כי הוו קיימי מקמי דרב מר
אמר שבועתא דהכי אמר רב
ומר אמר שבועתא דהכי אמר
רב כי אתו לקמיה דרב אמר
כחד מינייהו אמר ליה אידך
ואנא בשיקרא אישתבעי אמר
ליה לבך אנסך

משנה תורה, הלכות תשובה

ג'ז'

חמשה הן הנקראים מינים.
האומר שאין שם אלוה ואין
לעולם מנהיג. והאומר שיש שם
מנהיג אבל הן שנים או יותר.
והאומר שיש שם רבון אחד
אבל שהוא גוף ובעל תמונה.

that He has a body or form;
d) one who maintains that He was not the sole First Being and Creator of all existence;
e) one who serves a star, constellation, or other entity so that it will serve as an intermediary between him and the eternal Lord. Each of these five individuals is a *Min*.

Hasagot HaRa'avad on Mishneh Torah, Repentance 3:7:1

He who says that there is One Lord but that He is corporeal and has a form. Why does he call such one an atheist? Many greater and better than he followed this opinion according to what they saw in phrases, and more particularly in the texts of the Agadot (legends of the Talmud) which misdirect opinions.

Abarbanel, Rosh Amanah, 12

But from this reflection makes clear the downfall: From what he says, it follows

וְכֵן הָאוֹמֵר שְׂאִינוּ לְבִדּוֹ הָרֵאשׁוֹן
וְצוּר לְכָל. וְכֵן הָעוֹבֵד כּוֹכֵב אוֹ
מַזָּל וְזוּלָתוֹ כִּי־דִי לְהִיּוֹת מִלֵּיץ
בֵּינוֹ וּבֵין רַבּוֹן הָעוֹלָמִים. כָּל
אֶחָד מִחֻמְשָׁה אֱלֹהֵי הוּא מִיָּן:

השגות הראב"ד על משנה
תורה, הלכות תשובה ג'ז'א'
והאומר שיש שם רבון אחד
אלא שהוא גוף ובעל תמונה.
א"א ולמה קרא לזה מין וכמה
גדולים וטובים ממנו הלכו בזו
המחשבה לפי מה שראו
במקראות ויותר ממה שראו
בדברי האגדות המשבשות את
הדעות:

אברבנאל ראש אמנה יב

אבל זה עם ההתבוננות מבואר

that anyone who denies a fundamental unintentionally belongs in the world to come. And so even the faith of the Christians, as they understand the words of the Torah and prophets in their simple sense, and believe their intent to be as they understand it, will be without conflict with the true success and we will not say of them that they are deniers and heretics? It would be possible, according to this, to find someone who did not believe in any fundamental of the fundamentals, or in any of the doctrines of the doctrines of the Torah, and will be called neither a heretic nor a denier if what brought them to this was stupidity and blindness and their failure to understand the intent of the Torah. Neither Torah faith nor sound reason will suffer these things. As when the false belief, when it relates to one of the fundamentals of faith, will already have removed the soul from its true felicity, and will not bring him to the world to come, even though he has not done this with intent to rebel. For just as poison kills one who eats it even as they believe it to be healthy and

הנפילה; שלדבריו כל כופר בכל עיקר לא לכוונה יהיה בעל העולם הבא. וגם אמונת הנוצרים אחרי שהם יבינו הדברים בתורה ובנבואות כפשטן, ויחשבו שהכוונה בהם מה שיבינוהו, תהיה בלתי חולקת על ההצלחה האמיתית ולא נאמר שהם כופרים ומינים? ויהיה איפשר, כפי זה, שימצא איש בלתי מאמין בשום עיקר מהעיקרים ובשום אמונה מאמונות התורה ולא יקרא מין ולא כופר אם היה שהביאוהו אל זה סכלות ועורון והיותו בלתי מבין כוונת התורה. והדברים האלה כולם לא יסבלם האמונה התוריית והשכל הישר. לפי שהדעת הכוזב, כשיהיה בעיקר מעיקרי האמונה, כבר יסיר הנפש מהצלחתו האמיתית ולא יביאהו לחיי העולם הבא אף

nutritious food, so too heresy and false belief with regard to the roots of faith will drive out one's soul and prevent them from inheriting the world to come, without a doubt.

על פי שלא יעשה אותה בכוונה
למרוד. כי אף על פי שנאמר
שאכל כמו שהסם הממית
כשיאכל האדם אותו יכלה
רוחות, ונשמתו אליו יאסוף,
אותו בחשבו שהיה מאכל בריא
ונאות, כן הכפירה והאמונה
הכוזבת בענין עיקרי הדת יגרשו
נפש האדם וימנעוה מירושת
העולם הבא בלי ספק.

Malki b-Kodesh 2:3

מלכי בקודש ב:ג

The third type are those great engravers of the heart, people of integrity and good character who love their nation and all that brings glory to their nation, and among them are saviors of Zion, shepherds, and princes. But the great light of the sciences has blinded them, and they do not see what is in front of them, and they err in many fundamentals from among the

המין השלישי המה גדולי
חוקקי לב בעלי מדות ישרות
ואוהבי עמם ואת כל המרבה
כבוד לעמם, ומהם גם מושיעין
לציון רועים
ונסיכי אדם, אך האור הגדול
של המדעים היכם בסנוורים,
ולא ראו נכוחה, וטועים בכמה

fundamentals of the Torah in both thought and deed, and in the purity of their heart they commit transgression large and small from among the matters which stand in the firmament of the Jewish religion.

Now, with respect to the aspect of learning and thought, it is well known what the Raavad wrote in his glosses...The Raavad Z"l tells us that one who errs in their beliefs by way of belief-confounding rabbinic teachings, not only are they not called a heretic, but they are also called great and good. For their mind erred not due to wickedness of heart and so their greatness, goodness, and preciousness of their soul has not left them. And it is for naught that the genius, the author of the Kesef Mishneh Z"l expressed surprise at the Raavad's language, that he called them great and good, for if we assume that thought, analysis, and give-and-take during the process of study makes one who errs into a heretic and apostate one has left no life for any sage or researcher. For truth in

עיקרים מעיקרי התורה
במחשבה ובמעשה, ובתום לב
עוברים על עבירות קלות
וחמורות בדברים העומדים
ברומו של דת ישראל.

והנה במה שנוגע מצד הלימוד
והמחשבה, ידוע מה שכתב
הראב"ד ז"ל בהשגותיו
הודיע לנו הראב"ד ז"ל
שהתועה בדעות על ידי הגדות
המשבשות את הדעות לא לבד
שלא יקרא מין אלא יקרא גם
גדול וטוב. כי במה שדעתו
הטעהו לא מרוע לב הוא ולא
סר ממנו גדלו וטובו ויקר נפשו.
ובחינם התפלא הגאון בעל כסף
משנה ז"ל על לשון זה של
הראב"ד שקראם בשם גדולים
וטובים, כי אם נניח
שהמחשבה והחקירה והמשא
ומתן בעת הלימוד עושה לאדם

its fullness only comes after investigation and seeking, and at the outset of the investigation and study everyone is false and erring until they reach clarity. ANd the Rambam Z"L himself, who brought his soul into deep philosophical investigations, prior to reaching the truth of the matter, which he determined was truth, there was a moment just before that where he was in error, and only after that did he reach the truth, for thus is the way of seeking [derekh ha-drishah]. And that is the intention of the Raavad Z"L with his barb "greater and better *than him*." That is to say, that at the outset of his investigations he came to many errors via Greek philosophy. And they came to error via Scripture and rabbinic teaching. And there is room to say about them "blessed are you that you were ensnared by words of Torah," and so on. This is without a doubt the intent of the Raavad Z"L.

הטועה למין ואפיקורס לא
שבקת חיי לכל חכם וחוקר. כי
האמת לאמתו לא בא [אלא] רק
אחרי החקירה והדרישה,
ובראשית החקירה והלימוד כל
אדם כוזב וטועה עד עמדו על
ברור הדברים. והרמב"ם ז"ל
בעצמו אשר הכניס את נפשו
בחקירות עמוקות בפילוסופיה,
הלא טרם עמדו על אמיתת
הדברים אשר החליט לאמת
היה רגע מקודם טועה ואחר כך
עמד על האמת כי זה דרך
הדרישה. וזהו כוונת הראב"ד
ז"ל בהעקיצה גדולים וטובים
"ממנו". רצה לומר, שהוא בא
בראשית חקירותיו לכמה
טעויות על ידי פילוסופי יון.
והם באו לטעות על ידי מקרא
ואגדות. ויש להמליץ עליהם
"אשריך שנתפסת על דברי
תורה" וכולי. זהו לדעתי בלתי
ללא ספק כוונת הראב"ד ז"ל.

With regard to the mitzvah of Talmud Torah they said "...one should split their years into three, one third Scripture, one third Mishnah, and one third Talmud" (Kiddushin 30a). Rambam explains: "One is obligated to split his study time into three, one third for the written Torah, one third for the oral Torah, and one third to understand and comprehend the finality of the matter from its origin, deriving one thing from another, comparing one thing to another, understanding the rules through which the Torah is expounded, until they know how the primary principles operate and how one derives the prohibited and permitted and such from what one learns from tradition. And this is called *gemara*" (Talmud Torah 1:11). Without a doubt anyone who judges and analogizes fulfills the commandment of Talmud Torah even if they have not yet reached the truth until a certain time in their investigation and reflection. And this is as they say, Even though the halakha is like Beit Hillel, these and these are the words of the living God. That is, even

ובמצוות תלמוד תורה שאמרו בקידושין ל' ע"א: "[אמר רב ספרא משום ר' יהושע בן חנניא מאי דכתיב: (דברים ו', ז') 'ושננתם לבניך?' אל תקרי 'ושננתם' אלא 'ושלשתם', לעולם ישלש אדם שנותיו, שלישי במקרא, שלישי במשנה, שלישי בתלמוד". פירש הרמב"ם ז"ל בהלכות תלמוד תורה פרק א' הלכה י"א: "וחייב לשלש את זמן למידתו, שלישי בתורה שבכתב, ושלישי בתורה שבעל פה, ושלישי יבין וישכיל אחרית דבר מראשיתו ויוציא דבר מדבר וידמה דבר לדבר ויבין במדות שהתורה נדרשת בהן עד שידע היאך הוא עיקר המדות והיאך יוציא האסור והמותר וכיוצא בהן מדברים שלמד מפי

one who has not yet reached the absolute truth, raising up the teaching according to the halakha, has nonetheless fulfilled the mitzvah of Talmud Torah. For if one thinks that only one who merits to raise up the teaching according to the halakha fulfills the mitzvah of Talmud Torah, behold you have robbed the mitzvah of Talmud Torah from many of the great sages of Israel, a large bulk of whose Torah is not in accordance with the halakha.

And as with regard to small matters, arguments between Abaye and Rava, just so with regard to great matters, the account of the chariot -- it is not only

השמועה, וענין זה הוא הנקרא
גמרא". עד כאן לשוננו. ובלי
ספק כל אשר הוא דן ומדמה
הוא מקיים מצוות תלמוד תורה
אם שלא עמד עדיין על האמת
עד זמן מסוים בחקרו
ובהתבוננו. וזהו כוונת אמרם
אף-על-פי שהלכה כבית הלל
אלו ואלו דברי אלקים חיים.
רצה לומר, שאפילו מי שלא
עמד על האמת המוחלט עדיין
לאסוקי שמעתתא אליבא
דהלכתא מקיים בכל זאת
מצוות תלמוד תורה, כי אם
תחשוב שלא מקיים מצוות
תלמוד תורה רק מי שזכה
לאסוקי שמעתתא אליבא
דהלכתא הלא גזלת מצוות
תלמוד תורה מרבים מגדולי
חכמי ישראל, אשר חלק גדול
מתורתם לא אליבא דהלכתא.

in knowledge that one fulfills the mitzvah of Talmud Torah but through study and seeking. For the mitzvah of Talmud Torah generally is the mitzvah of study and seeking, not knowing. For we have no mitzvah called "knowing the Torah," but rather "learning Torah." For knowledge is not a function of choice, and anything which is not a function of choice cannot be called a mitzvah. But learning is a function of choice and desire, which is the seeking. And in all seeking, prior to reaching the truth one considers as possible many false propositions, and nonetheless we say of the "these and these are the words of the living God," that is to say, they fulfill the mitzvah of Talmud Torah. What matters is purity of heart and the desire to grasp the truth and to endeavor to find it...

And the truth shows its way, as the awesome punishment of the one who "has no share in the world to come" is only for the one who says and publicizes their view, and endeavors to win many students who will hold this

וכמו בדבר קטן הוויות דאביי
ורבא כן בדבר גדול [כ]מעשה
מרכבה, לא בידיעה לבד
מקיימין בו מצוות תלמוד תורה
רק בהלימוד ובדרישה. כי
מצוות תלמוד תורה בכלל היא
מצוות לימוד ודרישה לא
ידיעה. כי אין לנו מצווה
הנקראת "ידיעת תורה" רק
"תלמוד תורה". כי הידיעה לא
תלויה בהבחירה וכל שלא תלוי
בבחירה לא נקרא מצווה. אבל
הלימוד תלוי בהבחירה והחפץ
והיא הדרישה. ובכל דרישה
טרם שבאים לידי האמת
חושבים באולי על הרבה דעות
לא אמתות, בכל זאת אומרים
עליו "אלו ואלו דברי אלקים
חיים", רצה לומר שמקיימים

view with him. This is why the mishnah says "one who says" rather than "one who denies" the resurrection of the dead, one who denies the Torah is from heaven...

מצוות תלמוד תורה. והעיקר רק
תמימ[ו]ת הלב והחפץ להשיג
האמתית ולהשתדל על
מציאותו...

אמנם האמת יורה דרכו כי
העונש הנורא הזה של "אין לו
חלק לעולם הבא" איננו רק על
האומר ומפרסם שיטתו
ומשתדל להרבות לו תלמידים
שיחזיקו עמו בשיטה זאת,
שלזה שמש במשנה בלשון
"האומר" ולא בלשון "הכופר"
בתחיית המתים, "הכופר"
בתורה מן השמים...

But with regard to my topic here, it is not matter only of thought and study but of action which comes about as a result of errant thought. The question is whether, given that it is forbidden for them to act in accordance with their error -- since their views against the views of the rabbis of the Talmud, from whose mouths we live regarding actions which one does in order to live through them -- they are nonetheless exempt on account of lack of agency [ones]. As it says in Shavuot 26a: "Our rabbis taught: "A person [expresses] an oath" - that is to exclude a case of a coerced person...How so? As in the case of Rav Kahana and Rav Asi, when they were taking leave of Rav, one swore that Rav said this, and one swore that Rav said that. When they came before Rav, he said in accordance with one of them. The other one replied: "Did I swear falsely? He said to him: "Your heart coerced you."

אמנם בהנוגע לעניני פה הוא כי
לא המחשבה והלימוד לבד אך
גם על דבר המעשה הבא
בסיבת המחשבה המוטעית אם
שאסור לך לעשות בטעותו -
אחרי שדעותיו הם נגד דעת
חכמי התלמוד אשר מפיהם אנו
חיים בהמעשה אשר יעשה
אותה האדם וחי בה - אבל
פטור מעונש מטעם אונס
כדאיתא בשבועות כ"ו ע"א:
"תנו רבנן האדם בשבועה -
פרט לאנוס... היכי דמי? כדרב
כהנא ורב אסי כי הוו קיימי
מקמי דרב מר אמר שבועתא
דהכי אמר רב ומר אמר
שבועתא דהכי אמר רב. כי אתו
לקמיה דרב אמר כחד מנייהו .
אמר ליה אידך: ואנא בשיקרא
אשתבעי אמר ליה: לבן אנסך".

Malki B-Kodesh, 2:4

The second type is the light-minded youth, who through their reading of newspapers and popular books, and through their hearing superficial lectures on new science, philosophy, and sociology, which they don't understand at all, since these things require real work and not just superficial reading and listening, and these popular books corrupt our nation and every nation, implanting deviousness and superficiality, making them half-learned and people unsettled in their thinking, shifting every day, even every hour, sometimes they are completely wicked and sometimes completely righteous. These people should be taught that not only does their lack of Torah and religious knowledge bring them to error and heresy, but so too does their lack of wisdom and science and philosophy, to show them that they

מלכי בקדש, ב:ד
המין השני הם צעירים קלי
הדעת אשר על ידי הקריאה
בעתונים ובספרים פופילעריים
ועל ידי שמיעת דרשות מקופים
מדעות חדשות פילוסופיות
וסוציאליות, ואינם מבינים
אותם כלל כי דברים אלו
ליגיעה נתנו לא לקריאה
ושמיעה מקופיא, והספרים
הפופילעריים האלה המה
בעוכרי עמנו ובעוכרי כל עם
ועם, לנטוע ערמומיות, קופיות,
לעשותם לחצאי מלומדים
ולאנשים בלתי מיושבים בדעה,
משתנים יום יום וגם שעה
ושעה, פעמים המה רשעים
גמורים ופעמים הם צדיקים
גמורים. לאלו אנשים ראוי
להורות להם כי לא [רק] לבד

have heard only names and concepts but have not comprehended their intention, and they waste away their days in confusion and doubt.

חסרון ידיעתם בתורה והדת
מביא אותם לידי טעות וכפירה,
אך גם חסרון ידיעתם בחכמה
ומדע ופילוסופיה, להראות להם
שהם שמעו רק שמות ומושגים
ולא עמדו על כוונותיהם, והם
מבלים ימיהם רק במבוכה
וספק.

Now, what can be said about this third type from a halakhic perspective. The Ran Z"l explicates three types of deviant with respect to the laws of slaughter: (1) A deviant-from-desire [*mumar l-tei'avon*], for whom it is enough to check the knife and there is no requirement to stand over their shoulder from beginning to end, (2) a rebellious deviant [*mumar l-hakhis*], for whom even standing over their shoulder from beginning to end is not adequate, and (3) a deviant neither from desire nor rebelliousness, for whom we require someone standing over their shoulder from beginning to end. See the glosses of Derekh Tamim of Rav Barukh bar David Ganon there

אמנם מה שיש לדבר אודות
המין הזה ביסוד הלכתי...הנה
באר לנו הר"ן ז"ל שלושה מיני
מומרים בדין שחיטה: (א) מומר
לתיאבון – שדי בבדיקת סכין
ואין צריך לעמוד על גביו
מתחלה ועד סוף, (ב) מומר
להכעיס - אשר לא מועיל
העמדה על גביו אפילו מתחלה
ועד סוף, (ג) מומר שלא לתיאבון
ולא להכעיס - שצריכים העמדה

who is confounded as to what this third category, a deviant neither from desire nor rebelliousness, is supposed to be? For once the person leaves aside permitted food in favor of prohibited food they are already qualified as a rebellious deviant, and so what is it to be neither out of desire nor rebelliousness?

But this appears to be one of the areas of Torah which we merited only by way of the exile of freedom in America, as there are many areas of Torah which we merited by way of the ten exiles of the Sanhedrin and America is deeper than all of them. And from there too will be raised up many sparks of holiness through which to explain many areas of Torah. And it would appear that in Grenada, Spain this third type which we have spoken about, which is so prevalent in

על גבו מתחלה ועד סוף. ועיין בהגהות ד"ת דרך תמים לרב ברוך בר דוד גנעון שם שמתמיה מהו המין השלשי הלזה מומר שלא לתיאבון ולא להכעיס? הלא אחרי דשבק התירא ואכל איסורא נקרא כבר מומר להכעיס! לא שביק התירא ואכל איסורא נקרא מומר לתיאבון! אם כן מהו שלא לתיאבון ולא להכעיס!?

אמנם זה אחד מחלקי התורה אשר זכינו להם רק על ידי גלות החופש באמעריקא, כי הרבה מחלקי תורה זכינו על ידי עשר גלויות שגלו סנהדרין ואמעריקא עמוקה מכולם. וגם משם עתידים להעלות ניצוצי הקדושה לבאר על ידה הרבה מחלקי התורה,

וכנראה גם בגרונדא אשר באספמיא היה המין השלישי

America, was present too. People who are not fixed in their views, all their days filled with various regrets, regretting the wickedness and sometimes regretting the goodness, sometimes observing mitzvot and sometimes relinquishing the permitted in favor of the prohibited, and sometimes not relinquishing the prohibited. In a moment, in their anger, they regret and change, like the crest of a rooster in its moment of rage. All of this comes from the confusion in their minds, not knowing who they are, the good and bad perpetually doing battle inside them, and as this one ascends the other descends. Such people are surely not to be judged as rebellious, as someone who doesn't eat things which the soul is disgusted by is not presumptively rebellious (Horiyot 11a). As such there is no basis on which to suspect them of being rebellious, given that we have seen them regret their ways and repent many times, and their teshuvah is accepted, "Truly, God does all these things Two or three times to a man" (Job 33:29), even as we know that many

הזה אשר נדברנו עליו שנמצא הרבה באמעריקא. אנשים אשר אינם קבועים בדעתם מלאים כל ימיהם חרטות שונות, מתחרטים על הרע ופעמים מתחרטים על הטוב, פעמים המה שומרי מצוות פעמים שבקי התירא ואוכלים איסורא, ופעמים לא שבקי התירא. ורגע באפם מתחרטים ומשתנים ככרבולתא דתרנגולתא בעידן דריתחא. וכל הדבר בא מן המבוכה אשר בדעתם אשר לא יודעים בעצמם מה המה, הטוב והרע מתלחמים בקרבם תמיד, וכשזה עולה זה יורד, אשר בודאי אין דינם כלהכעיס, דבר שאינו אוכל דברים שנפשו של אדם קצה בהם אין סתמו כלהכעיס. כדאיתא בהוריות י"א [ע"א], וכמו שפרשתי בסעיף הקודם אות ה'. אם כן אין לחושו בלהכעיס אחרי

times they will return to their vomit and their deviant ways. But they are not free of the suspicion that perhaps they waited or pressed (thus invalidating the slaughter) unless someone is standing over their shoulder from start to finish.

שראינו אותו כמה פעמים עשה
תשובה ומתחרט, ותשובתו
מתקבלת ש"הן כָּל אֵלֶּה יִפְעַל
אֵל פְּעָמִים שְׁלוֹשׁ עִם גְּבֵר" אף
שידענו שכמה פעמים הוא שב
על קיאו וחזר לסורו, מכל מקום
לא יצא מידי בר זביחה, אבל
לא יצא גם מידי חשד שמא
שהה, שמא דרס אם לא שעמד
על גביו מתחלה ועד סוף.